

The Hebrew University of Jerusalem

Syllabus

JEWISH SOCIETY & CULTURE IN THE MIDDLE AGES - 13025

Last update 03-07-2018

HU Credits: 2

Degree/Cycle: 1st degree (Bachelor)

Responsible Department: History of Jewish People & Contemporary Jewry

Academic year: 0

Semester: 1st Semester

Teaching Languages: Hebrew

Campus: Mt. Scopus

Course/Module Coordinator: Elisheva Baumgarten,

Coordinator Email: elisheva.baumgarten@mail.huji.ac.il

Coordinator Office Hours: Monday 14-15

Teaching Staff:

Prof Elisheva Baumgarten

Course/Module description:

This course examines basic sources for medieval Jewish history from multiple genres. Each unit focuses on a primary source and on articles concerning it. We will discuss the source in the context of its writer, tradition and surroundings.

Course/Module aims:

tools for reading primary sources, writing basic papers and finding bibliography. discussion of method.

Learning outcomes - On successful completion of this module, students should be able to:

students will be able to plan, structure and write a basic paper; find relevant bibliography and express methodological concerns.

Attendance requirements(%):

100%

Teaching arrangement and method of instruction: discussion of sources, visual and textual, active discussion and preparation. submission of papers and practice of academic writing

Course/Module Content:

poetry as a historical source
legal sources
art sources
chronicles
responsa
polemic literature
comparative history

Required Reading:

א. מבוא למקורות יהודיים מימי הביניים
דולצא אשת ר' אלעזר
מקורות: משלי לא, אשת חיל לר' אלעזר בן יהודה - יחולקו בשיעור.

תרגיל מס' 1: מציאת מקורות עתיקים שעליהם מבוסס המקור.

ב. משפט כמקור היסטורי

חוקי יוסטיניאנוס

מקור: הנובלה ה' 67 של יוסטינינוס, בינזטיון המאה השישית.

1. אמנון לינדר, היהודים והיהדות בחוקי הקיסרות הרומית, ירושלים תשמ"ג, עמ' 13-59

2. שמואל דוד לוצאטו, פירוש על חמשה חומשי תורה, תל אביב 1971 בראשית מ"ט י.

3. צבי גרץ, דברי ימי ישראל, (תרגום שפ"ר), ג, ורשה תרס"ח, עמ' 398-400.

תרגיל מס' 2: סיכום חומרים

ג. סתירות בין תעודות

ברית עומר ירושלים ודמשק

המקור: ברית עומר ירושלים וברית עומר דמשק

1. שלמה דב גויטיין, היישוב היהודי בארץ-ישראל בראשית האסלאם ובתקופת הצלבנים, ירושלים

תש"ם, עמ' 36-41

2. משה גיל, א"י בתקופה המוסלמית הראשונה, א, תל אביב תשמ"ג, עמ' 25-23, 42-47, 54-61

3. חיים גרבר, "ברית עומר במרוקו - הערכה מחודשת של יחסי מוסלמים-יהודים" בתוך ש' בר-אשר

(עורך), היהודים במרוקו השריפית, ירושלים 1977, עמ' 53-61.

4., Mark R. Cohen, "What was the Pact of Umar? A Literary-Historical Study",

Jerusalem Studies in Arabic and Islam, 23, (1999), 110-157. לקריאה 100-131

תרגיל מס' 3: מה בין הערת שוליים לרישום ביבליוגרפי

ד. מגוון מקורות בנושא משותף

חינוך

המקור: פרקים מתוך הספר פרקי חינוך (ראו להלן)

1. שלמה דב גויטיין, סדרי חינוך בימי הגאונים ובית הרמב"ם, מקורות חדשים מן הגניזה, ירושלים

תשכ"ב. מבחר פרקים לבחירה.

S.D. Goitein, *A Mediterranean Society, The Community*, Vol. 2, Berkeley, Los

Angeles and London 1971, p. 173-183.

תרגיל מס' 4: שאלות מחקר: *problème de histoire*

ה. ספרות עממית

מקור: מגילת אחימעץ, מהד' קלאר, עמ' 17-19

ראובן בונפיל, "מיתוס רטוריקה היסטוריה" בתוך תרבות וחברה בתולדות ישראל בימי הביניים, בעריכת

ראובן בונפיל ואחרים, ירושלים תשמ"ט, עמ' 99-135.

א' שרף, "היהודים בביזנטיון" בתוך תקופת האופל, בעריכת בצלאל רות, תל אביב תשל"ג, 31-41.

ו. הסיפור העברי הימי הביניים: האם ושבעת בניה

מקורות: ספר מקבים ב' פרק ז וספר מקבים ד', פרק טז

ספר יוסיפון, מהד' דוד פלוסר, ירושלים תשמ"א, כרך א, 75-70.

ספר זכרונות הוא דברי הימים לירחמיאל, מהד' עלי יסיף, תל אביב, תשס"א, 291-289, 353-351

גרשון דוד כהן, "מעשה חנה ושבעת בניה בספרות העברית", ספר היובל לכבוד מרדכי מנחם קפלן, ניו

יורק תשי"ג, עמ' קט-קכג

ז. שו"ת כמקור היסטורי חלק א'

המקור: תשובות הרמב"ם, בעריכת יהושע בלאו, ירושלים סי' ל"ד, מ"ה

1. Christine Klapisch-Zuber, "Including Women" in eadem (ed.) *A History of Women in the West, Vol. 2, Cambridge, Mass., 1992, p. 1-14.*
2. Renée Levine-Melamed, "He Said, She Said: A Woman Teacher in 12th Century Cairo", *AJS Review*, 22, 1997, p. 19-36
3. S.D. Goitein, *A Mediterranean Society, Vol. 2, p. 183-184, Vol. 3, p. 344-346.*
4. Natalie Z. Davis, *Fiction in the Archives, Stanford, 1987*

ח. קראים ורבניים

Marina Rustow, *Heresy and the Politics of Community, Ithaca 2008, XV-XXXIII*

מאמרים בכרך 15 של כתב העת תעודה (1999), במיוחד השער השני

מקורות לדוגמא יובאו בשיעור.

תרגיל מס' 5: תיזות והפרכתן, חיפוש מקורות ומחקרים בכתיבת עבודה

ט. סיפור ארבעת השבויים

1. Gerson D. Cohen, "The Story of the Four Captives, *PAAJR*, 29, (1960/61) 55-131
קריאה של עמודים נבחרים
2. ו"ח ירושלמי, זכור - הסטוריה יהודית וזכרון יהודי, תל אביב 1982
3. משה גיל, במלכות ישמעאל בתקופת הגאונים, ירושלים תשנ"ז, כרך א, 176-180.

י. יהודים ונוצרים: תולדות ישו

מקורות: ברית החדשה: סיפורי הבשורה; תולדות ישו

1. אביגדור שנאן, אותו האיש. יהודים מספרים על ישו, תל אביב תשנ"ט, עמ' 62-91.

2. יעקב דויטש, "עדות חדשה על "תולדות ישו", תרביץ, סט, (תש"ס), עמ' 177-197

תרגיל מס' 6: חיפוש במאגר של המכון לתצלומי כתבי יד

יא. שו"ת כמקור היסטורי, חלק ב'

ארגון הקהילות

מקור: ספר הכלבו, סי' קמב

1. יצחק בער, "היסודות וההתחלות של ארגון הקהילה היהודית בימי הביניים", ציון ט"ו (תש"י), עמ' 41-1

2. חיים הלל בן-ששון, "מקומה של הקהילה העיר בתולדות ישראל" בתוך רצף ותמורה, בעריכת י' הקר, תל אביב 1984 עמ' 156-176.

3. אברהם גרוסמן, "יחסם של חכמי אשכנז הראשונים אל שלטון הקהל" שנתון המשפט העברי ב, תשל"ה, עמ' 175-199

4. חיים סולובייצ'יק, שו"ת כמקור היסטורי, ירושלים, תשנ"א עמ' 87-106

תרגיל מס' 7: איתור מקורות תרגיל שני

יב. כתבי זכויות

מקורות: מגוון כתבי זכויות

1. מאמרו של שלום בארון, "מלוא הריבונות האפוסטולית" ו"שעבוד היהודים" בימי הביניים", ספר

היובל ליצחק בער, (תשכ"א) פורסם בקובץ מאמריו המתורגמים לעברית: ממדיה העולמיים של

ההיסטוריה היהודית: קובץ מאמרים / שלום בארון; [עורכים - רוברט ליברלס, יום טוב עסיס; תרגמה

מאנגלית אירית סיין], ירושלים תשנ"ו, עמ' 102-124.
2. Jonathan Ray, "The Jew in the Text: What Medieval Charters Tell Us About Medieval Society", *Medieval Encounters* 16 (2010), 243-67

יג. תקנות קהל: סדר חברתי בתוך הקהילה

מקורות: תקנות קהל מתוך ספרו של פינקלשטיין

1. Louis Finklestein, *Jewish Self-Government in the Middle Ages*, New York, 1964 p. 15-18, 118-126, 225-232

2. אברהם גרוסמן, "ראשויות ויסודותיו של מנהג עיכוב תפילה", מלאת, כרך א תשמ"ג, עמ' 220-199.

3. מנחם בן-ששון, "הצעקה אל הציבור בבית הכנסת בארצות האסלאם בראשית ימי הביניים", שולמית אליצור, משה דוד הר, אביגדור שנאן וגרשון שקד (עורכים), כנסת עזרא - ספרות וחיים בבית הכנסת, ירושלים תשנ"ה, עמ' 327-350.

תרגיל מס' 8: מחלוקות מחקריות והבעת עמדה

יד. מהדורות ביקורתיות: ויכוח יהודי-נוצרי

1. מרדכי ברויאר, ספר נצחון ישן, ספר ויכוח נגד הנוצרים, רמת גן 1978

2. David Berger, *The Jewish Christian Debate in the High Middle Ages- A Critical Edition of Nizzahon Vetus*, Philadelphia 1979

3. עמוס פונקנשטיין, "התמורות בוויכוח הדת שבין יהודים לנוצרים במאה הי"ב, ציון ל"ג, תשכ"ח, עמ' 144-125.

4. חן מרחביה, התלמוד בראי הנצרות, ירושלים תשל"א, 248-227.

טו. פיוט כמקור ביסטורי: אירועי המאה השלוש עשרה בצרפת

הפיוט: שאלי שרופה באש של ר' מאיר בן ברוך

Susan Einbinder, *Beautiful Death. Jewish Poetry and Martyrdom in Medieval France*, Princeton and Oxford, 2002, chapter 5.

טז. ספר חוקי התורה

המקורות: שמחה אסף, מקורות לתולדות החינוך בישראל, כרך א', תל אביב, תרפ"ה, עמ' ט-ט"ו או במהדורה המחודשת או בתוך קנרפוגל בנספח

1. E. Kanarfogel, *Jewish Education and Society in the High Middle Ages*, Detroit, 1992, p. 15-32, 101-105, 119-134. בעברית גם קיים.

2. משה גידמן, ספר התורה והחיים בארצות המערב בימי הביניים, ווארשא, תרנ"ז, עמ' 72-73.

3. שולמית שחר, ילדות בימי הביניים, תל אביב, תש"ן, עמ' 13-22, 292-262.

יז. הסטוריוגרפיה ימי ביניימית

מקור: שלמה אבן ורג'ה, שבט יהודה, בעריכת עזריאל שוחט, מבוא מאת יצחק בער, ירושלים, תש"ז, עמודים נבחרים

2. יוסף חיים ירושלמי, זכור - הסטוריה יהודית וזכרון יהודי, תל אביב 1982, פרק שלישי

3. Robert Bonfil, "How Golden was the Age of the Renaissance in Jewish Historiography", in David Ruderman (ed.), *Essential Papers on Jewish Culture in*

Renaissance and Baroque Italy, New York, 1992

י.ח. אמנות כמקור היסטורי

Elliott Horowitz, "The Way we Were": Jewish Life in the Middle Ages", *Jewish History* 1 (1986), pp.75-90

תרגיל מס' 9: ביקורות ספרים

י.ט. כתבי יד ימי ביניים

11639 MS .Add Library British :Miscellany Hebrew French North The מכלול צרפת (London: Facsimile Editions, 2003).

Companion Volume to Edited Manuscript from Thirteenth Century France in Facsimile, ed. by Jeremy Schonfield (London: Facsimile Editions, 2003).

G. Margaliouth, 'An Ancient Illuminated Hebrew MS. at the British Museum', *Jewish Quarterly Review* 17 (1905): 193-197; Jeremy Schonfield, 'Introduction', *Companion Volume*, 15-24; Michel Garel, 'The Provenance of the Manuscript', *ibid*, 27-37; Malachi Beit-Arié, 'The Making of the Miscellany', *ibid*, 47-73.

Additional Reading Material:

Course/Module evaluation:

End of year written/oral examination 40 %

Presentation 0 %

Participation in Tutorials 15 %

Project work 0 %

Assignments 45 %

Reports 0 %

Research project 0 %

Quizzes 0 %

Other 0 %

Additional information:

Compulsory trip to National Library